

Asia: VN/25733/2021-OKM-334

Lausuntopyyntö valtioneuvoston selontekoluonnokseksi - Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin

Tavoite 1 - Suomi kehittyy demokraattisena ja sivistyneenä yhteiskuntana digitalisoituvassa maailmassa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Kohdassa sanotaan, että digitaaliset perustaidot ”...ovat keskeinen edellytys yhdenvertaiselle osallisuudelle, kansalaisten mahdollisuuksille toimia aktiivisesti ja vaikuttavasti sekä hyödyntää palveluita ja uusia teknologioita digitalisoituneessa yhteiskunnassa.”

On ongelmallista, että teknologia asetetaan näin tärkeään rooliin ja sivistys rinnastetaan kyvykkyyteen käyttäen digitaalisia välineitä. Asiakirjassa on aistittavissa muutos sivistys-termin merkityksessä: ei niinkään enää ajatella tietoa, vaan pelkkää taitoa.

Tähän liittyy myös se, että syrjimättömyyden toteutumiseksi palveluita on saatava ilman digitaalisia yhteyksiä. Luottamus ei tarkoita pelkästään tietoa, että data on turvassa (mikä on kyseenalaista tekoälyagenttien ja ulkomailla säilytetyn datan aikakaudella), vaan myös mahdollisuutta tulla huomioituksi ja nähdyksi. Osallisuus ei voi olla kiinni siitä, että on riittäviä taitoja — käänteisesti, ihmistä ei saa syyllistää siitä, ettei hän itse kykene hyödyntämään palveluita.

Tavoite 2 - Yhteiskunnan toimijoiden kyky omaksua ja soveltaa uusia ja kehittyviä teknologioita kestävästi ja tuottavasti on vahva.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Suomi on edelläkävijä digiosaamisessa ja teknologia-alan kehityksessä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Datan saatavuus ja laatu sekä datanhallinnan infrastruktuuri tukevat yritysten arvonluontia ja ratkaisujen skaalautuvuutta.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Tietoliikenneyhteydet ovat kattavat, turvalliset ja kestävät.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Palvelin- ja laskentainfrastruktuurit ovat energiatehokkaita ja vastaavat julkisten palveluiden, yritysten ja tutkimuksen tarpeita.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Digitalisaatio ja dataperustainen arvonluonti etenee yrityksissä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Yritysten tuottavuus ja kilpailukyky paranee uusien teknologioiden onnistuneen käyttöönoton myötä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Digitaaliset julkiset palvelut toimivat yhteentoimivina palvelukokonaisuuksina mahdollistaen sujuvan asioinnin ja korkean tuottavuuden.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Tavoitteessa lähdetään elämäntapahtumalähtöisistä, ennakoivista palveluista ja datan liikkumisesta sujuvasti viranomaisten välillä.

Toteamme, että yksittäisten ihmisten elämät eivät noudata tarpeeksi hyvin malleja, eikä kaikista ihmisistä kerry riittävästi dataa, mikä ei tarkoita, etteivätkö lakisäänteiset palvelut kuuluisi heillekin.

Elämäntapahtumalähtöinen ennakointi erityisesti generatiivisen tekoälyn avulla ei ole luotettava ja perusoikeudet huomioiva ratkaisu. Lisäksi ihmisistä kerättyjen tietojen käyttö muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen on tietosuojasyistä hankalaa aivan perustellusti. On muistettava myös, että määrällinen tieto on aina kerätty valintojen perusteella, ja ilman laadullisella tiedolla rikastamista se on useimmiten osittaista ja pahimmassa tapauksessa harhaanjohtavaa.

Tavoite 2 - Julkinen hallinto hallitsee yhteiskunnan keskeisten toimintojen datan, teknologian ja infrastruktuurit turvallisesti, luotettavasti ja kustannustehokkaasti varmistaen yhteiskunnan toimivuuden kaikissa tilanteissa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Julkinen hallinto toimii tuottavasti tekoälyä sekä uusia digiteknologioita hyödyntäen.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Hyvän hallinnon toteuttaminen vaati syvällistä tietoa siitä, mitkä asiat hidastavat tai heikentävät hallintoa. Pelkästään teknologian käyttöönotto ei ratkaise hallinnollisia haasteita, vaan voi jopa pahentaa niitä – kuten todettu esimerkiksi monien terveyshallinnollisten järjestelmien kohdalla. Teknologian käyttöönotossa on lähdettävä liikkeelle ihmislähtöisesti, ei teknologia­lähtöisesti.

AI-agenttiarkkitehtuuri on ennen kaikkea teknisten rajoitteiden tuottama ratkaisu. Se ei ole tehokas eikä luotettava, mutta sisältää kaikki generatiivisen tekoälyn haitat ja on lisäksi erityisen altis tietovuodoille ja haitallisten prosessien käynnistämiseksi.

Kysymme myös, kenen agenteista tässä asiakirjassa puhutaan. Kahdessakin mielessä: mille tasolle agentit asettuvat virastojen hierarkiassa, ovatko ne yksittäisen virkamiehen, osaston vai johdon agenteja. Generatiivista tekoälyä ja agenteja käyttöönotettaessa on tarkkaan varmistettava, että vastuuketju on selvä ja loppupäästä löytyy aina ihminen, joka myös on vastuustaan tietoinen. Toinen näkökulma koskee agenttien palveluntarjoajaa. Keneltä ne ostetaan? Viittaamme myös kohdassa 3.1.1. kuvattuun taloudelliseen ja teknologiseen suvereniteettiin, joka ei ole yhteensopiva tekoälyagenttien käytön kanssa.

Generatiivisen tekoälyn suuri resurssien kulutus johtaa myös kustannusten ennakoimattomuuteen. Ei ole mitään takeita siitä että monimutkaisen tehtävän kustannukset olisivat pienemmät tekoälyn tai sen johdannaisen AI-agentin kuin ihmisen tekemänä.

Julkishallinnon tehtävien ongelmakohtia on siis ensisijaisesti keskityttävä poistamaan muilla keinoin kuin generatiivisella tekoälyllä tai etenkin agenteilla. Onko kunnan kartoitukset jo tehty tai suunnitteilla?

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Ks. vastauksemme tavoite-kohtaan.

Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö

Ovatko siinä esitetyt digitalissaation johtamisen ja yhteistyön periaatteet perusteltuja osia osana Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Digikompassin tavoitteiden ja avaintulosten kokonaisuus

Puuttuuko digikompassin tavoitteista ja avaintuloksista yleisesti jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Tekoäly silloin kun sillä tarkoitetaan generatiivista tekoälyä sekä etenkin tekoälyagentit tulisi poispriorisoida, ettei sitouduta ratkaisuihin, joilla ei ole kantavaa perustaa.

Tuloksellisuuden seuranta ja vaikuttavuuden arviointi

Mitä mittareita tunnistatte tavoitteiden ja avaintulosten etenemisen mittaamiseen?

-

Miten digikompassin vaikuttavuutta tulisi Suomen tasolla mitata?

-

Toimintaympäristön kuvaus

Geopoliittinen ja taloudellinen toimintaympäristö

-

Turvallisuus ja resilienssi

-

Kriittiset teknologiat ja innovaatiot

-

Hyvinvointi ja yhteiskunnalliset muutokset

-

Digitalisaation ja datatalouden sääntely

-

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

-

Uudet teemat

Tekoäly

Mistä tekoälystä tässä asiakirjassa puhutaan? Suuriin kielimalleihin perustuvasta generatiivisesta tekoälystä vaiko kohdekohtaisesti valituista ja koulutetuista malleista? Tarkentamaton termin käyttö laittaa samalle viivalle hyvin erilaisia teknologioita.

Lainaus asiakirjasta: ”Tekoälyagentit voivat jatkossa tarjota yhden uuden tavan kehittää julkishallinnon toimintaa. Niiden avulla on mahdollista tukea prosessien sujuvoittamista ja lisätä toiminnan ennakoivuutta, silloin kun se on tarkoituksenmukaista. Tämä voi auttaa tehostamaan hallinnon sisäisiä prosesseja ja mahdollistaa myös uusien ratkaisujen kokeilemisen hallitusti.”

Toteamme, että prosesseja on ensisijaisesti keskityttävä parantamaan perinteisin keinoin. Jos kyseessä ovat yksinkertaiset ja toistuvat tehtävät, ne hoituvat pitkälti automaatiolla ilman generatiivista tekoälyä tai etenkin agentteja, joihin liittyy huomattavia ongelmia (ks. myös luvun 4.2. tavoitteen 3 vastauksemme.)

Lainaus asiakirjasta: ”Julkisen hallinnon tulee toimia esimerkillisesti oikeasuuntaisen muutoksen ohjaajana, jotta tekoälyn kehitysedellytyksissä ja käytössä huomioidaan yhdenvertaisesti eri käyttäjäryhmiä, kuten lapsia ja nuoria, ikäihmisiä sekä taiteen ja kulttuurin luojia.”

Tässä on hyvin erikoinen ikäryhmien ja yhden alan rinnastus. Luovan alan tekijöiden erillistäminen antaa vaikutelman, että alaa ei nähdä samanarvoisena muiden kanssa. Tutkimuksen perusteella on kuitenkin ollut jo pidemmän aikaa tiedossa, että generatiivisen tekoälyn liian nopea sisäänajo tulee vaikuttamaan kaikkiin ihmisryhmiin ammatista ja asemasta riippumatta.

Lainaus asiakirjasta: ”Tekoäly yksin ei ratkaise aikakautemme, kuten ilmastonmuutoksen, suuria haasteita, mutta se tarjoaa yhden merkittävimmistä keinoista edistää niiden ratkaisua.”

Yksi teknologia voi vaikuttaa ratkaisulta muiden teknologioiden tuottamiin ongelmiin, kun sen haitat on ulkoistettu muualle tai niitä vähätellään. On hyvin epävarmaa, että generatiivisesta tekoälystä olisi ongelmanratkaisijaksi, mutta se tuottaa niitä lisää mm. resurssienkulutuksensa sekä virhe- ja syrjintäalittiutensa vuoksi. Tekoäly-termin sateenvarjon alla on toki menetelmiä, joita voidaan käyttää apuna ongelmien ratkaisussa, mutta merkittävin asia haasteiden kohtaamisessa on poliittinen ja yhteiskunnallinen halu, ei jokin teknologia.

Toteamme, että luvussa 3.2.1 olisi suotavaa mainita myös vastuista ja korjausliikkeistä generatiivisen tekoälyn ja siihen perustuvien agenttien laajamittaiseen käyttöönottoon liittyvien mahdollisten ongelmien tapauksessa. Tekoälyn käyttöönotto yhteiskunnallisella tasolla tuo mukanaan riskejä ja epävarmuutta, jonka takia se pitää suunnitella huolellisesti ja asiantuntijoita laaja-alaisesti kuullen. Mikäli järjestelmien käyttöönotosta joudutaan peruuttamaan, kun odotukset eivät ole täyttyneet, tulee se yhteiskunnallisesti kalliiksi.

Turvallisuus

-

Hyvinvointi

-

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

-

Digikompassin kokonaisuus

Miten arvioisit digikompassia kokonaisuutena?

-

Muut kommentit

Mikäli kommentti ei sovellu lomakkeen muihin asiakohtiin, voit jättää sen tähän.

-

Haapanen Reija
Vastuullinen tekoäly ry